

Presenting the aesthetic and artistic model in the primary school curriculum based on verses and traditions

Davod Barahoyie¹, Hasan Shahraki poor ^{*2}, Afsane Saber garakani³

1. PhD student in Curriculum Planning, Department of Educational Sciences, Roudhan Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
2. Associate Professor, Department of Educational Sciences, Roudhan Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
3. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Roudhan Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Abstract

The current research seeks to present an aesthetic and artistic model in the primary school curriculum based on verses and narrations using a mixed method (qualitative and quantitative). The aesthetic and artistic components of the curriculum were explained and deduced based on the verses and narrations through examining the documents and explaining the basics and conducting semi-structured interviews with experts in this field. In the quantitative part of the statistical population, it included all the teachers, managers and educators with a doctorate degree in Sistan and Baluchistan province, and 265 people were selected using the purposeful sampling method. The tool of data collection was the use of a researcher-made questionnaire. The initial model was designed with the components obtained from the questionnaire and was analyzed using PLS software and its confirmation form was obtained. 12 components were obtained in the validated model. In the confirmatory analysis of PLS and research questions, factor loadings and R2 values and the bootstrap method (with 500 sub-samples) were used to calculate T-statistic values to determine the significance of path coefficients. According to the tables and coefficients, the model was fitted at an acceptable level and all first-order factor loadings were above 0.50. Finally, the PLS model was obtained in the form of a sunburst diagram.

Key words: aesthetics, art, curriculum, elementary school, verses and traditions.

OPEN ACCESS Research Article

*Correspondence: Hasan Shahraki poor *
drshahraki@yahoo.com

Received: April 8 , 2024
Accepted: May 11 , 2024
Published: Spring 2024

Citation: Shahraki poor, H. (2024). Presenting the aesthetic and artistic model in the primary school curriculum based on verses and traditions .Journal of Psycho Research and Educational Studies, 2(1): 21-35

Extended abstract**Introduction**

Education can play a role in the development of aesthetics and art along with the development of other social and cultural activities, self-expression and individual skills. Aesthetic and artistic education will bring many benefits, including the growth of creativity, the growth of imagination and emotion, the growth of critical thinking, the growth of positive attitudes, the growth of self-confidence and self-control. It is necessary to pay attention to religion with an aesthetic view in the design and compilation of curricula. Reflecting on religious texts such as the Holy Qur'an, Nahj al-Balagha, hadiths and traditions, the lives and traditions of religious elders and the like is very helpful in developing a curriculum. Achieving education and curriculum based on aesthetics from the point of view of Islam and verses and traditions depends on the establishment and communication of several factors, which in this research is an attempt to create a model of aesthetic and artistic factors in the primary school curriculum based on Verses and narrations should be presented.

Methodology

The aesthetic and artistic components of the curriculum were explained and deduced based on the verses and narrations through examining the documents and explaining the basics and conducting semi-structured interviews with experts in this field. In the quantitative part of the statistical population, it included all the teachers, administrators and educators with a doctorate degree in Sistan and Baluchestan province, and 265 people were selected using the purposeful sampling method. The tool of data collection was the use of a researcher-made questionnaire. The initial model was designed with the components obtained from the questionnaire and was analyzed using PLS software and its confirmation form was obtained.

Discussion and Results

Based on the estimation of the presentation of the aesthetic and artistic model of the elementary school curriculum based on verses and traditions, the art of improvisation can be used as an educational method, assuming that the ultimate goal of religious education is to be close to God. Take .This model of the curriculum is the grounding of the presuppositions of Islam in the curriculum. In other words, the global curriculum that is approved in the world becomes an Islamic curriculum by injecting the content of Islamic art. That is, the assumptions that have been tested with universal and approved tools.

ارائه مدل زیباشناختی و هنری در برنامه درسی دوره ابتدایی بر اساس آیات و روایات^۱

داود براهوئی^۱، حسن شهرکی پور^{۲*}، افسانه صابر گرگانی^۳

۱- دانشجوی دکتری رشته برنامه ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲- دانشیار گروه علوم تربیتی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۳- استادیار گروه علوم تربیتی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

پژوهش حاضر به دنبال ارائه مدل زیباشناسانه و هنری در برنامه درسی دوره ابتدایی بر اساس آیات و روایات با استفاده از روش آمیخته (کیفی و کمی) است. مولفه‌های زیباشناختی و هنری برنامه درسی بر اساس آیات و روایات از طریق بررسی اسناد و تبیین مبانی و انجام مصاحبه نیمه ساختاریافته با متخصصان این حوزه شناسایی و تبیین شد. در بخش کمی جامعه آماری، شامل کلیه معلمان، مدیران و فرهنگیان دارای مدرک دکتری تخصصی در استان سیستان و بلوچستان بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند، ۲۶۵ نفر انتخاب شد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها نیز استفاده از پرسشنامه محقق ساخته بود. مدل اولیه، با مولفه‌های حاصل از پرسشنامه طراحی شد و با استفاده از نرم افزار **pls** مورد تحلیل قرار گرفت و شکل تاییدی آن به دست آمد. در مدل اعتبار شده ۱۲ مولفه به دست آمد. در تحلیل تاییدی **PLS** و سوالات پژوهش از طریق بارهای عاملی و ارزش‌های R^2 و از روش بوت استراپ (با ۵۰۰ زیر نمونه) برای محاسبه مقادیر آماره **t** جهت تعیین معناداری ضرایب مسیر استفاده شد. مدل با توجه به جداول و ضرایب در سطح قابل قبول برازش شد و کلیه بارهای عاملی مرتبه اول بالای ۰/۵۰ به دست آمد. در نهایت مدل برآمده از **pls** در قالب مدل اشعه خورشیدی (**Sunburst**) حاصل شد.

دسترسی آزاد

مقاله علمی پژوهشی

نویسنده مسئول: *حسن شهرکی پور

drshahraki@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۲/۲۲

تاریخ انتشار: بهار ۱۴۰۳

استناد: شهرکی پور، حسن. (۱۴۰۳). ارائه مدل زیباشناختی و هنری در برنامه درسی دوره ابتدایی بر اساس آیات و روایات. فصلنامه روان پژوهی و مطالعات علوم رفتاری، ۲(۱): ۲۱-۳۵.

واژگان کلیدی: زیبایی‌شناسی، هنری، برنامه درسی، دوره ابتدایی، آیات و روایات.

^۱ . مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری رشته برنامه ریزی درسی دانشگاه آزاد واحد اسلامی رودهن نویسنده اول است.

بیان مسئله

مقوله هنر به عنوان یک واقعیت فرهنگی، بخش لاینفک تربیت رسمی و غیررسمی دانش‌آموزان در تمامی نظام‌های آموزشی است (حسینی و پروین، ۱۴۰۲). مولفه هنر سال‌هاست که مهد و مرکز ثقل تمامی مفاهیم فعالیت خلاق است که عامل اصلی شکل دهنده به محیط ظاهری و کیفیت زندگی ماست». زیرا در هنر، مهارت‌های مشاهده، ادراک و تصور^۱ سنگ بنای اساسی پرورش ایده‌ها هستند (کاپلان و هوفرت، ۲۰۰۹). آیزنر^۲ (۲۰۰۲) معتقد است: «تجارت یادگیری برای رشد و پرورش اعتماد به نفس و ظرفیت‌های شناختی فراگیران طراحی می‌شود». آیزنر (۱۹۸۵) ضمن انتقاد از وضعیت نظام‌های آموزشی و امید به تغییر آن، مدارس فعلی را اینگونه توصیف می‌کند: «مدرسه جایی است که زیبایی‌شناسی در آن تبدیل به "قربانی" نظام آموزشی شده است». او در جای دیگر می‌گوید: «زیبایی‌شناسی بخشی از تجربه انسانی است که به عنوان امر تجملی^۳، حاشیه‌ای، فانتری و کم اهمیت تلقی می‌شود و به خوبی در شرایط سخت به راحتی فراموش می‌شود».

تربیت هنری به معنایی رشد آگاهی و حساسیت نسبت به ویژگی‌های زیباشناسانه‌ی اشیا و پدیده‌ها است که فرصتی منحصر به فرد برای بهبود قدرت آفرینندگی در فراگیران ایجاد می‌کند و باید به گونه‌ای باشد که هم فرد را به خودسازی برساند و هم با طبیعت انسان همخوان باشد (یوسفی، ۱۴۰۰). آموزش هنر به نسل‌های جدید، هویت هنری و فرهنگی و آثار هنری در منطقه‌ای و محلی را حفظ می‌کند (شاو^۴، ۲۰۲۰). در کنار این مولفه، مولفه تربیت زیباشناسی قرار دارد. تربیت زیباشناسی، محمل مناسبی برای اثربخشی، کارآمدی و خودشکوفایی است و به کارگیری این نوع تربیت، برای آماده‌سازی معلمان خلاق و اثربخش و همه عناصر دخیل در آن نسبت به اهمیت، کارکرد و پیامدهای آن آگاه باشند (ابراهیمی نیا و همکاران، ۱۴۰۲). مشروعیت‌بخشی به جایگاه تربیت هنری و زیبایی‌شناسی، آموزش کیفی معلمان و حل مشکلات اجرایی می‌تواند بسترهای لازم را برای اعاده جایگاه تربیت هنری در دوره ابتدایی فراهم کنند (امینی و لقب دوست‌آرانی، ۱۴۰۰). اگرچه تعلیم و تربیت می‌تواند برای رشد زیبایی‌شناسی و هنری در کنار رشد سایر فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی، ابراز وجود و مهارت‌های فردی نقش داشته باشد؛ اما مفهوم زیبایی‌شناسی اغلب در بحث‌های یادگیری و برنامه درسی مفقود است.

بلتینگ و بلتینگ^۵ (۲۰۱۱) درباره رویکرد آموزش هنر بیان می‌کنند که از بین دروس شاید هیچ درسی به اندازه هنر سازمان‌دهی ضعیف‌تری نداشته و به شکل نامناسبی تدریس نشده است. اس مایتری^۶ (۲۰۲۳) پژوهشی با هدف بررسی نقش برنامه آموزش هنر در ارتقای یادگیری اجتماعی و عاطفی در بین دانش‌آموزان به روش مرور سیستماتیک در بین سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۲ انجام داد. نتایج پژوهش وی موید این امر بود که آموزش هنر روش موثری برای ترویج ارتقای یادگیری اجتماعی و عاطفی است. هیونجو لی، می هون لی^۷ (۲۰۲۱) در تحقیقی به بررسی تاثیر آموزش هنرهای تجسمی و یادگیری اجتماعی عاطفی دانش‌آموزان روستایی در کنیا پرداختند. یافته‌های وی نشان داد که آموزش هنرهای تجسمی تاثیر مثبتی بر یادگیری اجتماعی و عاطفی دانش‌آموزان دارد و آنان را ترغیب می‌کند تا افکار و احساسات خود را به صورت بصری در فعالیت‌های خلاقانه بیان کنند. همچنین، یادگیری این هنرها به رفاه عاطفی شخصی و یکپارچگی اجتماعی کودکان کمک می‌کند.

1. observation, perception and imagination

2. Cuplan & Hoffert

3. Eisner

4. casualty

5. Iusuries

6. Shaw

7. Belting & Belting

8. Maithreyi, S

9. Lee, H., & Lee, M

کولیر^۱ و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهش خود با عنوان «آموزش زیبایی‌شناسی: به عنوان بقا در دوران چالش برانگیز» نوعی رویکرد زیباشناختی به آموزش را توصیف می‌کنند که در آن آموزگاران در ایجاد اخلاق مراقبت و ارتقای احساس مسئولیت اجتماعی دانش‌آموزان را حمایت می‌کنند. آنان در پژوهش خود بر این عقیده استوار هستند که هنر این فرصت و ظرفیت را دارد تا دانش‌آموزان خود تأمل و درکی عمیق‌تر از موضوعات داشته باشند و ایده‌های خود را شکل دهند و برای ابراز و بیان ایده‌های خود، روش‌هایی متفاوت را کشف کنند.

خسروانی مقدم، شیروانی شیری و اکبری (۱۴۰۲) در پژوهشی با هدف فهم تربیت زیبایی‌شناختی و هنری از دیدگاه آموزگاران دوره ابتدایی شهر یاسوج به این نتیجه رسید که بر اساس فهم آموزگاران، در نظام تعلیم و تربیت کشورمان تربیت هنری و زیبایی‌شناسی در دوره ابتدایی آنگونه که باید مورد توجه قرار نگرفته و به درس هنر در دبستان اهمیت درخور داده نمی‌شود. قربانی گرجی و اریمی (۱۴۰۲) در مطالعه خود به بررسی تأثیر هنر و تربیت هنری بر بهبود مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دوره ابتدایی پرداختند و نتایج آنان نشان داد که تربیت هنری و رویکردهای آن نقش موثری در برنامه رسمی آموزش و پرورش دارد و موجب پرورش و بهبود مهارت‌های اجتماعی از جمله: احساس مسئولیت‌پذیری، همکاری، اعتماد به نفس، احساس خودکارآمدی، توانایی شروع ارتباط موثر، تمایل به رفتارهای سخاوتمندانه، پرهیز از تمسخر قلدری و زورگیری به دیگران می‌شود. ایمان نژاد و همکاران (۱۳۹۸) طی پژوهشی در بررسی اثربخشی آموزش فلسفه به نوجوانان بر پرورش باورهای زیبایی‌شناختی و قضاوت‌های اخلاقی دانش‌آموزان دوره متوسطه (به روش حلقه کندوکاو فلسفی) به این نتیجه رسیدند که از طریق آموزش فلسفه برای نوجوانان می‌توان باورهای زیبایی‌شناختی و قدرت قضاوت اخلاقی آنان را تقویت کرد.

با توجه به یافته‌های تحقیقات صورت گرفته، باز مشاهده می‌شود که گاهی در بسیاری از مدارس با هنر و زیبایی‌شناسی چنان برخورد می‌شود که گویی در توسعه رفاه فردی و اجتماعی اهمیتی ندارد؛ در حالی که به طور کلی زیبایی‌شناسی در تعلیم و تربیت به ویژه تعلیم و تربیت اسلامی از اهمیت خاصی برخوردار است. در حالی که تربیت زیبایی‌شناسی و هنری فواید بسیاری از جمله رشد خلاقیت، رشد تخیل و احساس، رشد تفکر انتقادی، رشد نگرش‌های مثبت، رشد خودباوری و خودکنترلی را در پی خواهد داشت. توجه به دین با نگاه زیباشناسانه در طراحی و تدوین برنامه‌های درسی ضرورت دارد. عنصر زیباشناسی جایگاه مهمی در تربیت دینی دارد، زیرا، بسیاری از مولفه‌های تربیت دینی متأثر از تربیت زیبایی‌شناسی و حتی هنری هستند (شریف‌زاده و همکاران، ۱۳۹۵). تأمل در متون دینی از جمله قرآن کریم، نهج‌البلاغه، احادیث و روایات، سیره و سنت بزرگان دینی و امثال آن در تدوین برنامه درسی بسیار کمک‌کننده است. دستیابی به تعلیم و تربیت و برنامه درسی بر پایه زیبایی‌شناختی از دیدگاه اسلام و آیات و روایات، منوط به برقراری و ارتباط عوامل متعددی است که در این پژوهش سعی بر آن است تا مدلی از عوامل زیباشناسی و هنری در برنامه درسی دوره ابتدایی بر اساس آیات و روایات ارائه شود. لذا، این پژوهش به دنبال ارائه مدل زیباشناسی و هنری در برنامه درسی دوره ابتدایی بر اساس آیات و روایات است. برای رسیدن به این مدل ابتدا بایستی مولفه‌های مهم زیباشناختی و هنری در برنامه درسی دوره ابتدایی بر اساس آیات و روایات استنتاج شود. سوالات اصلی این پژوهش به شرح زیر می‌باشد؛

۱- مولفه‌های مهم زیبایی‌شناسی و هنری در برنامه درسی دوره ابتدایی بر اساس آیات و روایات کدامند؟

۲- مدل و درجه تناسب مدل ارائه شده از نظر متخصصان و صاحب‌نظران این حوزه به چه میزان است؟

۳- چه سازوکارهای اجرایی برای تداوم مدل زیباشناسانه و هنری در برنامه درسی دوره ابتدایی بر اساس آیات و روایات می‌توان تدوین کرد؟

روش اجرای پژوهش

در این پژوهش برای گردآوری و تحلیل داده‌ها، از روش آمیخته (کیفی و کمی) استفاده شد. جهت شناسایی مولفه‌ها و عوامل موثر بر زیباشناسی و هنری برنامه درسی دوره ابتدایی بر اساس آیات و روایات، در وهله نخست علاوه بر مطالعه و تحلیل اسناد و مدارک علمی موجود و مجموعه آیات و روایات با محوریت قرآن، مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان حوزه آموزش و یادگیری دوره ابتدایی و همچنین خبرگان و اندیشمندان حوزه شریعت علمای دین و صاحب نظران در حوزه تفسیر قرآن و احادیث و روایات استفاده شده است.

در مرحله دوم، پژوهشگر بر اساس اطلاعات و مولفه‌هایی که در مرحله قبلی به دست آورد. در نهایت، به استفاده و اجرای پرسشنامه محقق ساخته، به تعیین وضعیت موجود زیباشناسی و هنر در برنامه درسی دوره ابتدایی بر اساس آیات و روایات و تعیین سهم هر کدام از این عامل بر تداوم آن مدل، از نظر مدیران و معلمان و فعالان حوزه تعلیم و تربیت پرداخت. لذا مرحله دوم پژوهش جزء پژوهش‌های توصیفی-پیمایشی بوده و به روش کمی انجام گرفت. جامعه آماری پژوهش در بخش کمی را نیز کلیه فعالان حوزه تعلیم و تربیت از جمله معلمان و مربیان و مدیران دارای مدرک دکتری تخصص در مدارس استان سیستان و بلوچستان در سال ۱۴۰۱ تشکیل می‌دهند. در این بخش، نمونه‌گیری هدفمند و به تعداد ۲۵۰ نفر بودند.

ابزار پژوهش

مولفه و زیرمولفه‌های استخراج شده حاصل از تحلیل مصاحبه‌ها، توسط محقق در قالب پرسشنامه طراحی شد. در واقع، ساختار اصلی پرسشنامه همان ابعاد، مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های مدل مفهومی پژوهش بود. در این راستا، تلاش شد تا ضمن استفاده از نظرات استادان راهنما و مشاور، اکثر گویه‌ها مستقیماً از متون تخصصی مربوطه، محتوای مصاحبه‌ها و از ادبیات پژوهش استخراج شوند. از این رو گویه‌های پرسشنامه متناسب با ابعاد و مؤلفه‌های هر یک از ابعاد شناسایی شده تدوین شد. پرسشنامه پژوهش حاضر با استفاده از طیف لیکرت ۵ درجه‌ای طراحی و اجرا شد. به این ترتیب که پاسخ‌دهندگان به سؤالات پرسشنامه، میزان اهمیت و تأثیر گویه‌ها در مدل زیباشناسی و هنری در برنامه درسی دوره ابتدایی بر اساس آیات و روایات را در پنج طیف خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد تعیین کردند، سپس هر یک از گزینه‌ها ارزش‌گذاری شد؛ به این صورت که به گزینه خیلی کم نمره یک، گزینه کم نمره دو، گزینه متوسط نمره سه، گزینه زیاد نمره چهار و به گزینه خیلی زیاد نمره پنج داده شد. حاصل جمع عددی این ارزش‌ها، نمره را در این مقیاس نشان می‌دهد که بیانگر گرایش پاسخ‌دهندگان می‌باشد.

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصل در بخش کیفی، از روش کدگذاری و تحلیل استنتاجی استفاده شد و مولفه‌های اصلی مدل زیباشناختی و هنری برنامه درسی دوره ابتدایی توسط محققین با رجوع به آیات و روایات و تحلیل کدهای حاصل از مصاحبه استنتاج شد. این مولفه‌ها در اختیار چند تن از اساتید متخصص در این حوزه قرار داده شد، تا با حذف یا اضافه نمودن مولفه‌هایی، اعتبار مولفه‌ها مورد تایید قرار گیرد. برای تحلیل داده‌های کمی و برای تحلیل عاملی تاییدی و ارائه مدل پژوهش نیز از تکنیک مدل‌یابی معادلات ساختاری (SEM) با نرم‌افزارهای Smart PLS استفاده شد.

برای تعیین روایی سازه پرسشنامه‌های پژوهش از تحلیل عاملی استفاده شد. روایی سازه با استفاده از تحلیل اکتشافی (روش تحلیل مولفه اصلی) به واسطه نرم‌افزار آماری SPSS و تحلیل عاملی تاییدی با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری به واسطه نرم‌افزار آماری Smart PLS انجام شده است. پایایی پرسشنامه نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۷ به دست آمد.

یافته‌ها

۱. مهمترین مولفه‌های مهم زیبایی‌شناسی و هنری در برنامه درسی دوره ابتدایی بر اساس آیات و روایات کدامند؟ در پاسخ به این سؤال مولفه‌های مهم زیباشناسانه و هنری بر اساس آیات و روایات استخراج و اعتباریابی شد. این مولفه‌ها با تاکید بر مبانی اسلامی و آیات و روایات استخراج شد که به شرح ذیل است:

جدول ۱. مولفه‌ها و خرده مولفه‌های مبانی زیباشناختی و هنری

مولفه‌های مبانی زیباشناختی و هنری	خرده مولفه‌ها (پیام‌های ضمنی برای برنامه درسی)
توازن	اهداف ساحت‌های مختلف تربیتی در برنامه درسی
	استفاده از شیوه‌های متنوع آموزشی در برنامه درسی
	دقت در توازن مواد آموزشی (مواد و ابزار و امکانات) در برنامه درسی
	وسواس در تعادل محتوای انتخاب شده در برنامه درسی
	شیوه‌های متنوع و به روز ارزشیابی در برنامه درسی
تناسب	تناسب اهداف با برنامه های درسی پایه‌های مختلف
	اهداف برنامه درسی متناسب با مقاطع در برنامه درسی
	اهداف برنامه درسی متناسب با نیاز فراگیر در برنامه درسی
	توجه به شیوه‌های تدریس متناسب با پایه، مقاطع و نیازهای فراگیر در برنامه درسی
	تناسب بین مواد آموزشی با مخاطب مورد آموزش
	متناسب بودن محتوا در نظر گرفته شده با نیاز فراگیر
	متناسب بودن محتوا در نظر گرفته شده با نیاز جامعه
	تناسب شیوه‌های ارزشیابی با پایه‌های تحصیلی مختلف
وسعت	توجه به طیف وسیعی و جامعه از اهداف
	کاربست شیوه‌های متعدد آموزشی برای فراگیر
	فراهم‌سازی مواد آموزشی در حد نیاز
	برخورداری محتوای آموزشی از کمیت مناسب
	استفاده مر بیان از چندین شیوه ارزشیابی تحصیلی
تکرار	تکرار و تاکید به خرده اهداف در پایه‌ها و کتب مختلف
	زمینه کاربست یک شیوه تدریس در پایه یا کتب مختلف
	تهیه کافی مواد آموزشی
	تکرار محتوای مهم درسی برای تثبیت در اذهان در پایه یا کتب درسی
	امکان ارزشیابی چند باره
تناوب	طراحی اهداف بصورت متناوب و پیوسته

امکان کاربست شیوه‌های تدریس متناوب در برنامه درسی

رعایت توالی محتوای درسی

ارزشیابی پیوسته در فرایند کلاس و ترم

توجه به تعادل اهداف در ساحت‌های مختلف شش‌گانه

تعادل

توجه به تعادل در شیوه‌های آموزشی تعادل در امکانات آموزشی

محتوای برنامه درسی و موضوعات مندرج در کتب نسبت با خود و اهداف متعادل

تعادل در کاربست شیوه‌های ارزشیابی

محوریت برخی خرده اهداف نسبت به سایر

محوریت

در دروس بنا به ماهیت آن، سفارش به استفاده از شیوه خاصی رعایت شود

مرکزیت و تاکید به برخی دروس یا کتب مورد نظر

تاکید به نوع خاصی از ارزشیابی برای برخی مواد درسی

سازوارگی در بین خرده اهداف

هماهنگی

و هماهنگی بین هدف غایی و خرده اهداف

سازوارگی

اهمیت هماهنگی و مکمل بودن شیوه ای تدریس

مکمل بودن مواد آموزشی و کیت‌های آموزشی

محتوای درسی همسو و هماهنگ

ارزشیابی متناسب با محتوا و درس

اولویت برخی اهداف نسبت به دیگر اهداف

انتخاب و ترجیح

کاربرد یک روش تدریس به صورت خوب بهتر از چند روش است

وجود یک مربی خوب با مواد آموزشی محدود

محتوای درسی محدود و تمرکز به امور اصلی و مهم

کفایت ارزشیابی کیفی در ارزشیابی تحصیلی

نداشتن جایگاه اهداف از پیش تعیین شده و معین در سیستم آموزشی امروزه

نظم

عدم ایجاد محدودیت برای فراگیر در کلاس

مواد آموزشی همیشه سر میز فراگیر

رخداد مهار و شکل‌دهی با چینش دقیق محتوا

عدم ضرورت ارزشیابی و شیوه‌های آن در تربیت امروزه

ضرورت و امکان تغییر و تعدیل در اهداف

پویایی

هر لحظه بنا به شرایط می‌توان شیوه آموزش را تغییر داد

مواد آموزشی بدون محدودیت استفاده در خدمت فراگیر است.

امکان تغییر محتوا بنا به سلیقه و تخصص مربیان

ارزشیابی محدود به ارزشیابی ذهنی و تفکری نیست

قابل فهم بودن اهداف برنامه درسی برای فعالین عرصه تربیت

وضوح و شیوایی

روش تدریس ساده سازی و وضوح بخشی محتوا درسی

مواد آموزشی لازم نیست ابزار گران و پیچیده ای باشد

محتوا آموزشی باید با کلمات واضح و مشخص و آسان بیان شود

ارزشیابی سئوالات و خواسته‌های ارزیاب باید قابل درک باشد

۲. مدل و درجه تناسب مدل ارائه شده از نظر متخصصان و صاحب نظران این حوزه به چه میزان است؟

در تحلیل تاییدی PLS و سوال پژوهش از طریق بارهای عاملی و ارزش‌های R^2 و از روش بوت استراپ (با ۵۰۰ زیر نمونه) برای محاسبه مقادیر آماره t جهت تعیین معناداری ضرایب مسیر استفاده شده است. مدل با توجه به جداول و ضرایب در سطح قابل قبول برازش شده است.

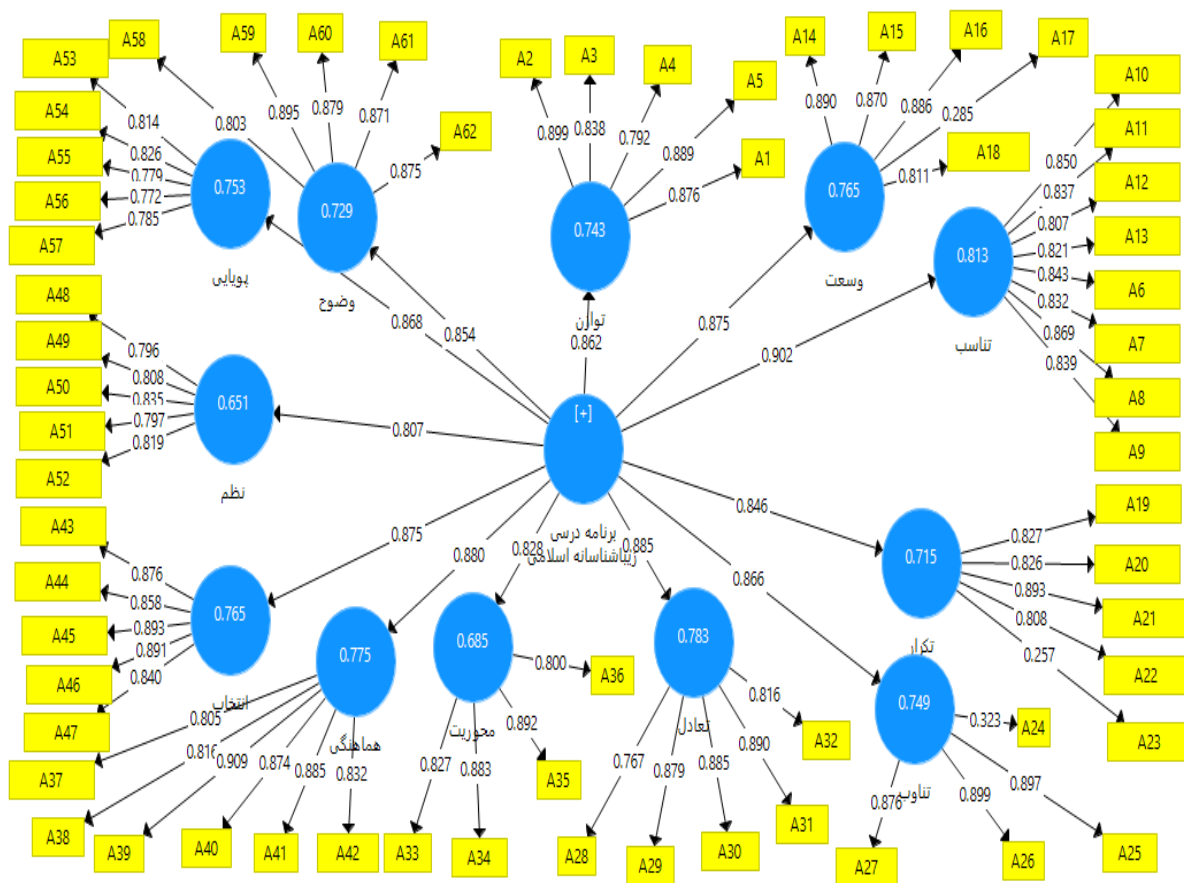
جدول ۲. ماتریس همبستگی مولفه‌ها

مؤلفه‌ها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
۱. توازن	۰/۸۶											
۲. تناسب	۰/۷۸	۰/۸۴										
۳. وسعت	۰/۷۳	۰/۷۵	۰/۸۰									
۴. تکرار	۰/۷۲	۰/۷۵	۰/۷۴	۰/۸۱								
۵. تناوب	۰/۷۰	۰/۷۵	۰/۷۴	۰/۷۳	۰/۸۲							
۶. تعادل	۰/۷۲	۰/۷۴	۰/۷۶	۰/۷۱	۰/۷۳	۰/۸۵						
۷. محوریت	۰/۶۱	۰/۶۵	۰/۶۸	۰/۶۱	۰/۶۲	۰/۷۷	۰/۸۵					
۸. هماهنگی	۰/۷۱	۰/۷۰	۰/۷۲	۰/۷۲	۰/۷۲	۰/۷۷	۰/۷۳	۰/۸۵				
۹. انتخاب	۰/۷۲	۰/۷۳	۰/۷۱	۰/۷۱	۰/۷۴	۰/۷۵	۰/۶۸	۰/۷۳	۰/۸۷			
۱۰. نظم	۰/۶۰	۰/۶۳	۰/۶۶	۰/۶۰	۰/۶۱	۰/۶۸	۰/۷۱	۰/۶۲	۰/۶۴	۰/۸۲		
۱۱. پویایی	۰/۶۶	۰/۷۲	۰/۷۰	۰/۶۳	۰/۷۱	۰/۷۳	۰/۶۸	۰/۶۸	۰/۷۳	۰/۷۲	۰/۸۶	
۱۲. وضوح	۰/۶۸	۰/۷۱	۰/۷۱	۰/۶۵	۰/۷۰	۰/۶۹	۰/۶۸	۰/۷۱	۰/۷۶	۰/۶۶	۰/۷۲	۰/۸۱

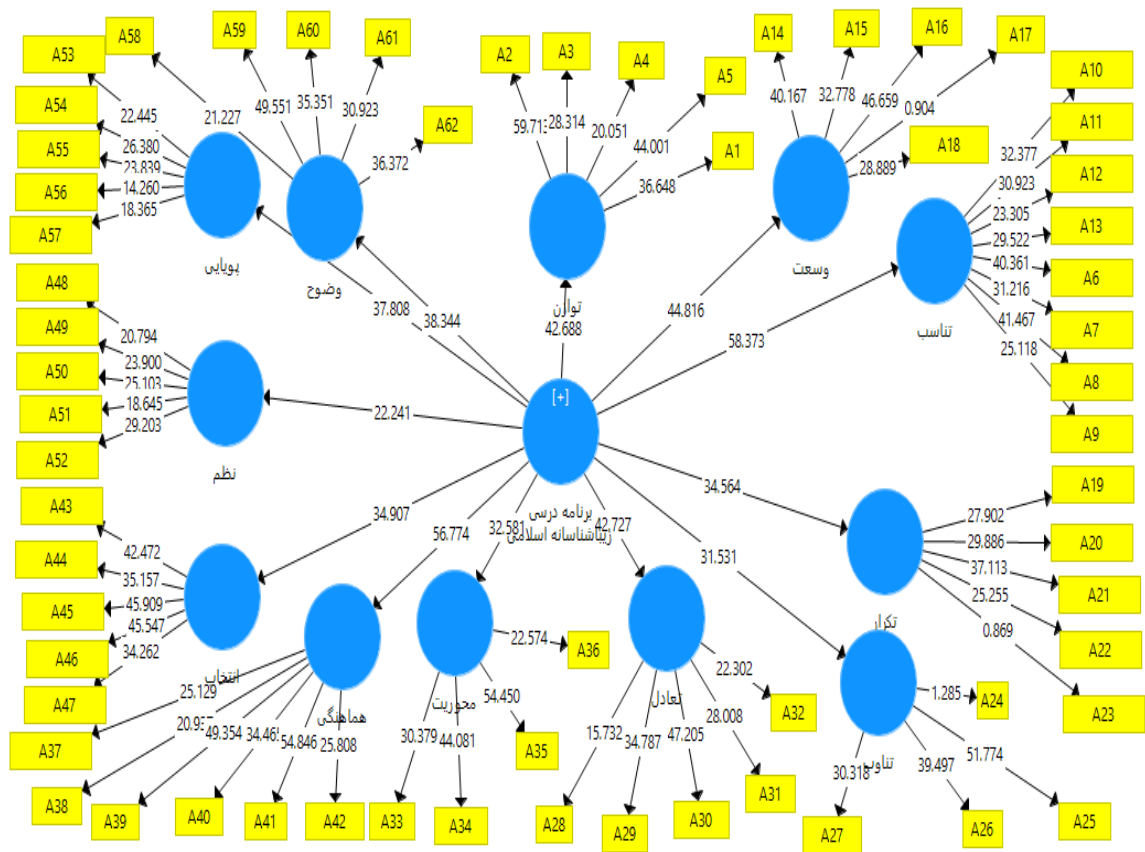
$P < 0.01$

توجه: اعداد روی قطر ماتریس همبستگی، جذر میانگین واریانس استخراج شده هستند.

با توجه به جدول ۲، کلیه روابط در سطح ۰/۰۱ معنی دار هستند. برای بررسی روایی واگرای سازه‌ها، جذر AVE نشانگر آن است که همبستگی آن سازه با نشانگرهای خود بیشتر از همبستگی‌اش با سازه‌های دیگر است که نشانگر روایی مناسب سازه‌ها می‌باشند.

شکل ۱. مدل نهایی برنامه درسی زیباشناسانه اسلامی (بارهای عاملی مرتبه اول و دوم)

شکل ۲. مدل نهایی برنامه درسی زیباشناسانه اسلامی (برآورد میزان تی)

با توجه به شکل ۱ و ۲ مدل نهایی برنامه درسی زیباشناسانه اسلامی مطابق با تحلیل در پی ال اس (PLS) ارائه گردید. در شکل ۱ میزان بارهای عاملی در دو مرتبه اول و دوم مورد تایید قرار گرفت و سوالات ۲۳ و ۲۴، با توجه به میزان پایین بودن بار عاملی می توانند از مدل حذف گردند و مطابق با شکل ۲ میزان معناداری کلیه زیرمولفه‌ها و شاخص‌ها ارائه گردید.

شکل ۳. برنامه درسی مبتنی بر آیات و روایات در مدل خورشیدی

در نهایت، بر اساس خروجی PLS می‌توان برنامه درسی مبتنی بر آیات و روایات را در مدل خورشیدی در شکل فوق مشاهده نمود.

۳. چه سازوکارهای اجرایی برای تداوم مدل زیباشناسانه و هنری در برنامه درسی دوره ابتدایی بر اساس آیات و روایات می‌توان تدوین کرد؟

با توجه به الگوی به دست آمده و تایید صورت گرفته توسط PLS می‌توان این الگوی استنتاج و تایید شده، را به عنوان الگو و اسوه استفاده نمود. هنر اسوه‌گزینی به‌عنوان یک شیوه آموزشی، با فرض اینکه هدف نهایی تربیت دینی را قرب الی الله تلقی کنیم، می‌تواند مورد استفاده باشد. در تبیین قرب الی الله به عنوان هدف غایی تربیت، نزدیک شدن به خداوند، با دل سپردن و متصف شدن به صفات و

زیبایی‌های الهی امکان‌پذیر است. در مدل درآمدی می‌توان مولفه‌ها را تجلی خداوند در عالم دانست. در این میان هر چه کیفیت و میزان این انصاف بیشتر باشد قرب بیشتری حاصل شده است. فرایند قرب‌الی‌الله را با کمک گرفتن از وجودهای محدود (انسان) که تا حد ممکن به صفات مطلق (الهی) آراسته شده‌اند (همان مولفه‌های شناسایی شده)، انجام شود. شیوه‌ای که خداوند خود در قرآن پیاده نموده است. این مسیری است که می‌توان بر آن استدلال کرد و گریزی از آن نیست.

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش بعد از بررسی مبانی زیباشناختی در آیات و روایات و انجام مصاحبه، مولفه‌های زیباشناسانه استخراج و شناسایی شد و بعد از آن طرح اولیه مدل زیباشناسانه برای برنامه درسی دوره ابتدایی شکل گرفت. ۱۲ مولفه اصلی و ۶۲ زیرمولفه زیبایی‌شناسی و هنری در برنامه‌های درسی دوره ابتدایی بر اساس آیات و روایات شامل؛ توازن (۵ زیرمولفه)، تناسب (۸ زیرمولفه)، وسعت (۵ زیرمولفه)، تکرار (۵ زیرمولفه)، تناوب (۵ زیرمولفه)، تعادل (۵ زیرمولفه)، محوریت (۴ زیرمولفه)، هماهنگی و سازواری (۶ زیرمولفه)، انتخاب و ترجیح (۵ زیرمولفه)، نظم (۵ زیرمولفه)، پویایی (۵ زیرمولفه)، وضوح و شیوایی (۵ زیرمولفه) استخراج و شناسایی شد.

بر اساس برآورد ارائه مدل زیباشناختی و هنری برنامه درسی دوره ابتدایی بر اساس آیات و روایات می‌توان هنر اسوه‌گزینی را به‌عنوان یک شیوه‌ی آموزشی، با فرض اینکه هدف نهایی تربیت دینی را قرب الی‌الله تلقی کنیم، می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. این بخش یافته، با یافته‌های پژوهش شریف‌زاده و همکاران (۱۳۹۵) همسو است. ساختار فطری انسان هم منطبق بر این هدف بوده و بستری برای تحقق و گام نهادن در این فرایند را ممکن می‌کند. با این اوصاف می‌توان در همه افراد جامعه و مخلوق خداوند، به نسبتی صفاتی چند از صفات خداوندی را یافت و مورد اسوه قرار داد و در صفات ناپسند فقط وصف نمود و مصداقی برای آن نیاورد. مساله‌ای که از سویی (بهنگام اسوه شدن) باعث پرورش اعتماد به نفس و عزت، و از سوی دیگر حفظ حرمت انسان‌ها (خطاکاران) که امکان بازگشت و امید را باقی گذاشت. از آنجایی که زیبایی‌شناسی و هنر در اسلام، معطوف به قرب الی‌الله است، برنامه درسی غایت خود را در نزدیک شدن به خداوند آن هم با هنرمندی پی خواهد گرفت. این مدل از برنامه درسی زمینه‌سازی پیش فرض‌های اسلام، در برنامه درسی است. یعنی برنامه درسی جهانی که مورد تایید در عرصه جهانی است، با تزریق محتوای هنر اسلامی، تبدیل به برنامه درسی اسلامی می‌شود. یعنی پیش فرض‌هایی که با ابزار جهانی و مورد تایید، آزمون شده‌اند.

تعلیم و تربیت و برنامه‌ریزی مبتنی بر هنر، برنامه پویا و و منعطف است بر خلاف سیستم‌های ایدئولوژی محور که مهارگر و شکل دهنده هستند. عناصر برنامه در زمانی که در مهار مبانی ایدئولوژیک هستند عاملیت انسان را سلب می‌نمایند. ولی وقتی هنر در تار و پود عناصر برنامه درسی قرار گیرد با توجه به خلاقانه بودن و پویا محور بودن ماهیت هنر، می‌توان پویایی را وارد برنامه‌های درسی کرد و این زمانی که هنر اسلامی باشد علاوه بر پویایی، جامعیت، تکرار، وسعت، تعادل، نظم و وضوح را به جریان‌های تربیت وارد می‌کند.

با عنایت به ارائه مدل حاصل پیشنهاد می‌گردد تا کاربرد مبانی استخراج شده خصوصاً در هدف‌گزینی و ارزشیابی به جد دنبال شود و از برنامه‌درسی مبتنی بر اسلام و برای تعلیم و تربیت اسلامی از مبانی اسلامی بهره جست. از محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به امکان خطا در استنتاج و تحلیل مولفه‌های حاصل، کمی‌سازی فرآیند ارائه مدل و تایید آن در نرم‌افزار با چالش‌هایی چون حذف مولفه‌های زیاد از مدل اولیه و انجام چندباره تحقیق اشاره کرد.

سپاسگزاری

از تمامی افرادی که در انجام این پژوهش ما را یاری نمودند، تشکر و قدردانی می‌شود.

موازین اخلاقی

ملاحظات اخلاقی نیز شامل پژوهش حاضر شامل نداشتن بار مالی و قانونی، عدم تضاد مفاهیم با مبانی دینی، بی‌نام بودن پرسشنامه‌ها، محرمانه ماندن اطلاعات بود.

تعارض منافع

بنا به اظهار نویسندگان، این مقاله حامی مالی و تعارض منافع ندارد.

منابع

- ابراهیمی نیا، علی؛ زنگنه مطلق، فیروزه؛ جعفریان یسار، حمید؛ محمدی نایینی، مزگان. (۱۴۰۲). تربیت زیبایی شناسی دانشجو- معلمان: ارائه یک چارچوب مفهومی. *فصلنامه علمی - پژوهشی تعلیم و تربیت*; ۳۹ (۲): ۱۳۸-۱۱۹
- امینی، محمد؛ لقب دوست، مجیده. (۱۴۰۰). بازنمایی تجارب زیسته معلمان از کارکردها، نحوه اجرا و چالش‌های تربیت هنری در مدارس ابتدایی، *تدریس پژوهی*، ۹ (۴): ۱-۲۹.
- ایمان نژاد، معصومه؛ ایمان زاده، علی؛ تقی پور، کیومرث؛ طهماسب‌زاده شیخ‌لار، داود. (۱۳۹۸). اثربخشی آموزش فلسفه به نوجوانان بر پرورش باورهای زیبایی شناختی و قضاوت‌های اخلاقی دانش‌آموزان دوره متوسطه: به روش حلقه کندوکاو فلسفی، *مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی*، ۴ (۴): ۳۷-۶۸.
- حسینی، رفیق؛ پروین، عطا. (۱۴۰۲). بررسی دیدگاه معلمان نسبت به تربیت هنری با تأکید بر آموزش موسیقی در مدارس دوره ابتدایی شهرستان مریوان / *اندیشه های نوین تربیتی*، ۱۹ (۴): ۳۰۴-۲۸۷.
- خسروانی مقدم، عبدالله؛ شیروانی شیری، علی؛ اکبری، جابر. (۱۴۰۲). فهم تربیت زیبایی شناختی و هنری از دیدگاه آموزگاران دوره ابتدایی، *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۲۹ (۲): ۱۰۳-۱۱۸.
- شریف‌زاده، حکیمه‌السادات؛ تسلیمیان، ناصر؛ جوادی بورا، محمدعلی. (۱۳۹۵). جایگاه زیبایی شناسی در تعالی تربیت دینی، *دوفصلنامه فلسفه تربیت*، ۱ (۱): ۱-۱۰.
- قربانی گرجی، رجاء؛ اریمی، سولماز. (۱۴۰۲). مروری بر تاثیر هنر و تربیت هنری بر بهبود مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دوره ابتدایی، *مطالعات راهبردی علوم انسانی و اسلامی*، ۵۶: ۳۳۹-۳۲۷.

یوسفی، حسن. (۱۴۰۰). بررسی وضعیت موجود تربیت هنری از دیدگاه معلمان ابتدایی. دو فصلنامه پویان در آموزش علوم تربیتی و مشاوره. ۷ (۱۴): ۸۷-۱۰۲.

Belting, P. E, & Belting, N. M. (2011). *The modern high school curriculum*. Cosmo Publications. New Delhi.

Collier, M., Sanchez, R. M., & Wix, L. (2018). Aesthetic education: Surviving challenging times. *Journal of Aesthetic Education*, 52(3), 107-120.

Cuplan, arda, Hoffert, Bernard john, (2009), Creativity across the knowledge continuum, Theory of art and design, *Journal of Artistic and Creative Education*, Volume 3.

Eisner, E. W. (Ed.). (1985). *Learning and teaching the ways of knowing: Eighty-fourth yearbook of the National Society for the Study of Education*. Chicago: University of Chicago Press.

Eisner, E. W. (2002). *The arts and the creation of mind*, New Haven & London, Yale University press.

Lee, H., & Lee, M. (2021). Visual art education and social-emotional learning of students in rural Kenya. *International Journal of Educational Research*, 108, 101781.

Maithreyi, S. (2023). Social Emotional Learning (SEL) through the arts education: A review of research literature. *i-manager's Journal on Educational Psychology*.

Shaw, R. D. (2020). Finding Footprints: Analyzing Arts Education Policy Implementation, *Arts Education Policy Review*, 121(1), 1-9.